

ei milloinkaan "vapaata" tahtoa. "In hoc signo vinces", tässä merkissä tulet sinä, ihmiskunta, voittamaan; siunattu olkoon se päivä, jolloin tämä voitto toteutuu yli koko avaran maanpiirin, tuottaen "hyvää tahtoa" ainakin tuleville sukupolville, kun me jo olemme piiloutuneet maan poveen.*)

Työväen Joululehti 1908.

Sosialismi ja sivistyspyrinnöt.

SIVISTYS JA KÖYHÄLISTÖN VOIMA

On erittäin merkillinen piirre, että, mitä korkeammalle työväestön, köyhälistön merkitys viime vuosisadan kuluessa on noussut, sitä enemmän on sama köyhälistö ruvennut *itse* vaatimaan tilaisuutta sivistyksenhankintaan ja kun ensin sitä ei ylempien kansankerrosten puolelta tahdottu antaa, ryhtyi se itse sivistyslaitoksia itsellensä perustamaan. Näin on ollut asianlaita Englannissa, jossa alussa johtavat kansankerrokset eivät välittäneet

*) Vert. tämän kirjoituksen jälkeen ilmestynyttä, erinomaisesta kuuluisan prof. C. F. Lipps'in kirjaa "Das problem der Willensfreiheit". Suomennan tästä teoksesta ainoastaan pari palkkaa. "Ajattelevina ihmisinä olemme inhimillisen toiminnan täydellisestä syysuhteisuudesta vakuutetut. Olemme sentähden taipuvaisia pitämään ihmisen tekoa yhtä määrättyinä ja välttämättömänä kuin jok'ainoata muuta tapahtumaa luonnossa. Mutta määränalaisuutta ja välttämättömyyttä me emme mennessyytensä alaisessa ihmisessä voi todeksi näyttää. Me olemme kyllä vakuutetut, että ihminen on tykkäänään ulkonalsten vaikutusten alainen, hänessä uinullevan hänen persoonallisuuttaan määrällisen entisyytensä takia. Mutta meidän täytyy myöntää, että toiminnan määränalaisuutta ja välttämättömyyttä ei ole todistettavissa aina joka pikkuselkkaan asti. Ja tämä näkyvässä olevan määränalaisuuden puutteessa pakosta jälle jäävä epämääräisyys on syynä siihen, että me lapsen tavoin otaksumme semmosen tahdon löytyvän, joka on itsestään siis täydellisesti vapaa, tuottaa ratkaisun, joka ei vielä riittävästi perustu toimimaan meidän tajuamaan syysuhteisuuteen." . . . "Me vapaudumme siitä ajatuksesta, että meidän tekomme olisil voimut toisin tapahtua. Ja tämä vapautus . . . viepi meidät vaatimattomaan alistumiseen sen elämänyhteyden kokonaisuuteen, johon me kuulumme ja koko maailmantoiminnan kaikkilyhteyteen."

työkansan sivistymisestä — olivat huolimatta Macaulay'n, Carlyle'n ja Ruskin'in rippisaarnoistakin — ja työväen 1820-luvulla perustamat Mechanic's Instituts ja Working Mens Clubs ensi aikoina yksin tyydyttivät työkansan sivistyshalua; samoin Saksassa (Hamburgin ja Leipzigin työväen sivistysseurat v. 1844—1861), Itä-vallassa, Ruotsissa ja muualla. Vasta myöhemmin ovat ylemmät kansankerrokset, osaksi pakosta, osaksi erityisistä muista syistä, seuranneet esimerkkiä — usein vain siinä mielessä, että rikkaasta pöydästä on muutamia murusia annettava alemmallekin kansalle.

Työnantajat on saatu jossain määrin kääntymään, kun on käynyt ilmeiseksi, että työn tuotanto on kasvanut samassa määrässä kuin sivistys on kohonnut työväestössä. Sen takia maksetaan yleensä korkeampia palkkoja yleissivistyksellä varusteille työntekijöille — sen on muun muassa prof. Schulze-Gaevernitz Venäjän työväenolojen suhteen numeroilla toteen näyttänyt —: Rae kuuluisassa teoksessaan kahdeksantuntisesta työpäivästä tietää kertoa, että amerikalaiset taloustieteilijät laskevat omista työntekijöistä noin 20 % enemmän kuin ulkomaalaisista. Ja jos kysyy, mistä tuo Amerikan työntekijäin suurempi sivistys on lähtenyt, niin ei kukaan epäile vastata: Amerikan tosiaan ihmeteltävän korkealla kannalla olevista "yleisistä kirjastoista", jotka jatkavat koulun työtä enemmän kuin mitkään muut sivistyksen välikappaleet ja laitokset ja jotka niin vapaasti ovat kaikille kansalaisille avoinna. Amerikan yleiset kirjastot ovat minusta amerikalaisen hengen korkein tuote — vaikka kyllä alkuaihe on lähtenyt Englannista — ja ne ovat etupäässä kohottaneet Amerikan työmiehen koko maailman tuotantokykyyisimmäksi työntekijäksi.

Valtiomiehet taas ovat suostuneet köyhälistön sivistysmäärän kohottamiseen varsinkin siitä syystä, että saavat kunnollisempia sotilaita. Sadowan, Sedan'in ja Liaotangin "koulumestarit" ovat sen riittävästi osoittaneet vuosina 1860, 1870 ja 1905. Mitä älykkäämpi sotilas on, sitä paremmin hän toimittaa tehtävänsä.

Mutta tässä sivistyksen levittämisessä kansan syviin riveihin on eräs "vaarallinenkin" puoli, vieläpä hyvinkin "vaarallinen". Kun pohjakerrokset sivistyvät, tulevat he vaateliaammiksi, tyytymättömämmiksi, eivät tyydy entisiin oloihin. Sotilaat eivät tahdo mennä hakemaan kastanjoja tulesta kapitalismin hyväksi: muistettakoon metelit esim. buurisodan aikana Englannissa, eivätkä suhteellisesti vielä sivistymättömät, mutta jo jossain määrin edistyneet espanjalaiset Barcelonassa halunneet kanuunain ruuaksi yhtä vähän kuin venäläiset jaapanilaiseen sotaan — kaikki nämä olivat puhtaasti kapitalistisia sotia. Ja vielä vähemmäksi käy sotilaitten halu nykyään marssimaan "sisällisiä vihollisia" s. o. usein sukulaisiaan ja tuttaviaan vastaan ampuaksensa ne kuoliaiksi. Ranskassa ja muualla he ovat suorastaan kieläytyneet ja tämä liike on ilmeisesti kasvamassa. Ja syy on suuressa määrin valistuksen kohoaminen sotilaitten keskuudessa, heidän osanottonsa nykyajan rientoihin sivistyskappaleitten kautta.

Ja sama sivistyksen leviäminen herättää tyytymättömyyttä työnantajienkin orjajoukoissa. Mitä enemmän työntekijä sivistyy, sitä vähemmän hän tyytyy pitkään, uuvuttavaan työaikaan ja huonoon palkkaan. "Sivistys tekee vapaaksi." Todistuksena ovat ennen kaikkea australialaiset, amerikalaiset ja englantilaiset työntekijät. Suurempi sivistys ajaa työkansan yhä enemmän ammattillisiin ja sitte valtiollisiin yhdistyksiin ja silloin häviää samalla *vaatimattomuus*. Se on huomattu maalaisväestössäkin, missä vain kiertokirjasto on vaikuttanut. *Henkinen kohoaminen tuopi mukanaan pyrkimyksen aineelliseenkin kohoamiseen.*

Vallanpitäjien tulee siis valita kahden vaihtopuolen välillä: *joko* sivistyksen kohoaminen syvissä riveissä — silloin kasvaa työn tuotanto, s. o. etupäässä heidän rikkautensa ja myöskin sotilaallinen voima, johon koko heidän valtansa perustuu, mutta samalla työväen tyytymättömyys ja valta, *tahi* — alempien kansankerrosten pitäminen sivistymättömyydessä ja tuotannon voimape-

räisyys ja sotilaallinen turvallisuus vähenevät ja työväen tyytyväisyys säilyy — joksikin ajaksi: kolmatta ei ole!

Mutta Fichte, Saksan jalomielinen filosofi, Lassallen lempikirjailija, lausui jo eräässä "puheessaan Saksan kansalle": "Se kansa, jonka alimpiin kerroksiin on tunkeutunut syvin ja monipuolisin sivistys, se on samalla mahtavin ja onnellisin kansa aikansa kansakuntien keskuudessa, voittamaton, kadehdittu ja esikuva muille kansoille." Ja tosiaan Siebenbürgenissä ylläpitää 200,000 saksalaista kansallista vapauttaan unkarilaisia vastaan yksinomaan sivistyksensä avulla — siellä ei olekaan yhtä ainoata analfabeettia! Sivistys, se on *valtiollistakin voimaa!*

Pestalozzi, tuo lämminsydäminen, suuri kasvattaja, Schmoller ja Natorp ovat lausuneet sen arvelun, että sivistyksen aikaansaavan juovan täyttäminen eri kansankerrosten välillä poistaisi — ainakin vähitellen — taloudellisen vastakohtaisuuden. Tämä on kuitenkin harhakuva: sivistys ei tätä juopaa poista, mutta — olkoon sitte eri mieltä tästä tuloksesta — se laajentaa sen.

Ja sen takia tulee luokkataistelun kannalta jokaisen itsetietoisien sosialistien *välttämättömästi laajentaa tietonsa.*

V. 1891, kun "työväen sivistyskoulu" Berliinissä avattiin, lausui Liebknecht, sosialismin suuri opettaja: sosialismille kuuluu koko maailma, mutta sen tulee ensin valloittaa se — siveellisesti, poliittisesti, tiedollisesti ja että se voisi sen valloittaa, tulee sen olla asetettu vuosisadan koko tiedollisuudella. Ja jotta me ansaitsisimme kantaa sosialistin nimeä, täytyy jokaisen meistä hankkia tietoa, niin paljon kuin hän suinkin voi ja tulee teroittaa, karaista, hioa "henkiset aseensa" suurta vapaudentaistelua varten." Ja kuuluisimman teoksensa esipuheessa hän huudahtaa: "Sinä päivänä, jolloin *tietoisuus on valaissut, vallannut työtätekevän kansan suuret joukot*, silloin meillä myöskin on *valta käsissämme, silloin luhistuu jyskyen kokoon vallanpitäjien pakkolinna.*"

Työväen Vappu (Tampere) 1910.